

Щодо вдосконалення науково-методичної бази проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів експертиз (оглядова стаття)

Костянтин Капустник *^a, Олексій Хомутенко **^b, Павлос Кіпоурас ***^c

* ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, e-mail: lsed@ukr.net

** Канд. екон. наук, ст. дослідн., ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7096-7944>, e-mail: bokarius@ukr.net

*** Професор «Школи судової графології», «Школи судової графопатології», «Паризької середньої школи» (м. Праго, Італія), м. Афіни, Греція, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4021-7584>, e-mail: kippaolo@gmail.com

^a Концепція, нагляд.

^b Написання оригінального рукопису.

^c Методологія.

DOI: [10.32353/khrife.4.2022.09](https://doi.org/10.32353/khrife.4.2022.09) УДК 343.98

Надійшло 23.11.2022 / Рецензовано 05.12.2022 / Прийнято до друку 07.12.2022 /
Доступно онлайн 30.12.2022

Комплексні експертизи відображають сучасну тенденцію до інтеграції знань у різних сферах із метою об'єктивного та неупередженого розв'язання завдань судочинства, адже інтеграція знань фахівців різного профілю відкриває нові перспективи розвитку судових експертиз. Не залишилися осторонь експерти-економісти, які наразі беруть участь у комплексних експертизах, що передбачають різні форми взаємодії, послідовності та ступені участі кожного фахівця в розв'язанні спільного завдання. Мета статті: дослідити необхідність розроблення науково-методичних рекомендацій із питань проведення судово-економічних експертиз з урахуванням інших видів експертиз. Як провідні застосовано методи аналізу та синтезу. Обґрунтовано актуальність питань, пов'язаних із проведенням судово-економічних експертиз, які враховують інші види експертиз. Зазначено, що судові економічні експертизи, під час виконання яких використовують результати інших видів експертиз, не підпадають під поняття комплексної експертизи, оскільки висновки судових експертиз інших видів не є об'єктом дослідження судової економічної експертизи. Звернено увагу на необхідність розробити алгоритм проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів

експертиз. Це допоможе фахівцям судової економічної експертизи використовувати висновки інших видів експертиз у комплексному дослідженні без їх оцінювання, що дасть змогу скоротити строки проведення експертиз і сприятиме отриманню об'єктивних і неупереджених експертних висновків.

Ключові слова: класифікація; економічна експертиза; комплекс експертиз; комплексна експертиза; об'єкти дослідження.

Постановка наукової проблеми

Основною складовою підвищення якості експертного забезпечення правосуддя є вдосконалення науково-методичної бази експертної діяльності, зокрема судової економічної експертизи.

Відповідно до змісту орієнтовного переліку питань, які можуть поставити на вирішення судово-економічної експертизи (їх визначають вимоги Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень¹), судові експерти-економісти поміж інших вирішують питання щодо документального підтвердження обґрунтованості відображення суб'єктом господарювання в бухгалтерському обліку різного роду господарських операцій, зокрема, з урахуванням висновків інших видів експертиз. Сьогодні атестована експертна методика з питань проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів експертиз відсутня.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Питання науково-методичного забезпечення діяльності судово-експертних установ України викликають певний інтерес науковців, його доволі широко висвітлено у працях провідних українських і зарубіжних фахівців у галузі судової експертології, до яких належать: Т. В. Авер'янова, Л. Ю. Ароцкер, В. Д. Арсеньєв, В. Д. Басай, В. В. Бірюков, А. І. Вінберг, О. О. Ейсман, О. М. Зінін, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, М. В. Костицький, В. К. Лисиченко, О. М. Литвинов, Г. М. Надгорний, І. В. Пиріг, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, І. Я. Фрідман, М. Г. Щербаковський та ін.

Важливу роль економічних експертиз під час розслідування злочинів у галузі будівництва й особливості їх призначення висвітлено у працях А. Запотоцького² та А. Лисенко³.

Р. В. Рудзевич вважає, що з'ясування істини в розслідуванні економічних

1 Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

2 Запотоцький А. Особливості призначення судових експертиз під час установлення обставин, які мають значення в процесі розслідування злочинів у сфері будівництва. *Підприємство, господарство і право*. 2017. Вип. 6. С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_6_40 (дата звернення: 29.11.2022).

3 Лисенко А. М. Економічні дослідження операцій, пов'язаних з виконанням будівельних робіт із залученням бюджетних коштів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2008. Вип. 8. С. 515–519. URL: https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/files/2008.pdf (дата звернення: 29.11.2022).

злочинів під час призначення комплексної будівельно-технічної та економічної експертизи можливе лише в разі системного підходу слідчого до процесу формування питань, які ставлять на розв'язання експертам обох напрямів, і наявності всіх необхідних для проведення судової експертизи об'єктів дослідження⁴. І. Л. Шебалков зі співавторами зауважують, що питання, які фахівці розв'язують після призначення комплексного експертного дослідження, потребують від слідчого під час збирання й підготовки матеріалів докладного та повного відображення всіх обставин досліджуваної події, що в подальшому сприятиме повному та якісному експертному дослідженню⁵.

Тому ми вважаємо, що питання проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів експертиз недостатньо розкрито в сучасних науково-методичних розробках.

Мета статті

Дослідити необхідність розроблення науково-методичних рекомендацій із питань проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів експертиз.

Методи дослідження

Під час дослідження застосовано методи аналізу та синтезу. Метод аналізу полягає в мисленому розчленуванні цілісного предмета дослідження на складові для їх поглибленого вивчен-

ня на основі певних ознак, характеристик і відносин. Метод синтезу полягає в об'єднанні раніше виокремлених елементів, що відбувається за певними ознаками, властивостями й характером відносин.

Викладення основного матеріалу дослідження

Судова експертиза орієнтована на використання досягнень різних галузей наукових знань у судочинстві, тому її природа має інтеграційний характер. З огляду на це врахування висновків інших видів досліджень під час виконання судових економічних експертиз є формою інтеграції спеціальних знань.

Комплексна експертиза відображає сучасну тенденцію науки й практики, а саме — інтеграцію знань для розв'язання нагальних завдань судочинства. Розвиток комплексних досліджень є одним із результатів впливу науково-технічного прогресу в галузі судової експертизи та прискорення процесів інтеграції й диференціації знань у судово-експертній діяльності. Інтеграція знань фахівців різного профілю відкриває нові перспективи розвитку експертизи; потреби судово-слідчої практики дедалі частіше вимагають розв'язання питань, що перебувають на межі різних наук. Комплексний підхід дає змогу створити більш повну й адекватну картину досліджуваного об'єкта, аніж розрізнені предметні підходи, що є основним показником ефективності наукового дослідження. До того ж, як свідчить практика,

4 Рудзевич Р. В. Особливості призначення комплексних будівельно-технічних та економічних експертиз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. Вип. 22. С. 393—405. DOI: [10.32353/khrife.2.2020.32](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.32) (дата звернення: 29.11.2022).

5 Шебалков І. Л., Панчук Ю. В., Гусейнов Р. Н., Супрун В. С. Актуальні проблеми комплексних судово-експертних досліджень під час визначення порядку дій пожежних підрозділів ДСНС України. *Там само*. С. 416—425. DOI: [10.32353/khrife.2.2020.34](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.34) (дата звернення: 29.11.2022).

для розв'язання завдань плідним виявляється використання комплексу методів і технічних засобів, завдяки чому формуються нові галузі наукового знання, що, своєю чергою, утворює міжгалузеві наукові дисципліни, які визначають закономірності їх практичного застосування. Науковці та практики переконалися, що тільки в комплексному дослідженні реалізується стосовно того самого об'єкта всебічність його вивчення⁶. Розроблення форм взаємодії експертів тісно пов'язане з процедурами розв'язання інтеграційних завдань, а їх обґрунтована побудова неможлива без вироблення основних принципів такого співробітництва. Належний рівень співробітництва експертів складно уявити без організованого професійного спілкування суб'єктів судової експертизи⁷.

Згідно з п/п. 1.2.14 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень⁸, «комплексною є експертиза, що проводиться із застосуванням спеціальних знань різних галузей науки, техніки або інших спеціальних знань (різних напрямів у межах однієї галузі знань) для вирішення одного спільного (інтеграційного) завдання (питання). До проведення таких експертиз у разі потреби залучаються як експерти експертних установ, так і фахівці установ та служб (підрозділів) інших центральних органів виконавчої влади або інші фахівці, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах».

Судові економічні експертизи, під час виконання яких використовують

результати інших видів експертиз, не підпадають під наведене вище поняття, оскільки, виконуючи їх, використовують винятково спеціальні знання в галузі економіки, а висновки експертів інших галузей знань використовують як вихідні дані без їх аналізування та оцінювання.

Експертна практика свідчить, що існує складність (а інколи й неможливість) розв'язання судовими експертами з різних видів досліджень поставленого завдання в межах комплексної експертизи, що може бути зумовлено різними обставинами (наприклад, складність та стислі строки проведення кожного з виду досліджень, вплив висновків уже проведених експертиз на доцільність проведення інших або, навпаки, залучення експертів інших спеціальностей для повного з'ясування обставин справи, які є предметом судового розгляду чи досудового розслідування).

Тому почергове проведення експертиз різного виду під час розв'язання комплексних завдань іноді оптимізує процес експертного забезпечення правосуддя. Наприклад, розраховуючи відхилення ціни придбання продукції від її ринкової ціни в умовах недотримання тендерної процедури, товарознавче дослідження визначило, що ціна придбання дорівнює або є меншою за середню ринкову. У такому разі немає сенсу призначати економічну експертизу після отримання висновку товарознавчої (яку призначили для визначення загального сплаченого відхилення на всю партію поставки), що зекономить час для

6 Майлис Н. П. Об актуальности использования комплекса знаний в различных направлениях судебной экспертизы. *Эксперт-криминалист*. 2008. № 4. С. 5–7.

7 Сімакова-Єфремян Е. Б. Сутність суб'єкта інтеграції знань при проведенні комплексних судово-експертних досліджень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2006. Вип. 6. С. 108–117.

8 Про затвердження Інструкції ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

прийняття процесуального рішення слідчим.

У науковій літературі вирізняють поняття «комплексна експертиза» та «комплекс експертиз»⁹. Відмінною ознакою комплексної експертизи є розв'язання суміжних питань експертиз різного класу або виду, які не можна розв'язати, застосувавши експертні знання однієї галузі. Порядок проведення досліджень, а також послідовність і строки виконання окремих досліджень визначає нарада всіх експертів-співвиконавців, яку має організувати голова експертної комісії, ураховуючи функції кожного з експертів, що беруть участь у проведенні експертизи. Також колегіально оцінюють отримані результати.

Якщо розв'язання питань, що належать до різних видів експертиз, щодо тих самих об'єктів здійснюють експерти різних спеціальностей без спільних досліджень і без спільного оцінювання отриманих результатів, то це вважають комплексом експертиз¹⁰. У такому разі необхідно враховувати можливі варіанти проведення спільних досліджень і черговість дій експертів різних галузей із дослідження спільного об'єкта, а також види й послідовність застосування методів дослідження з урахуванням дотримання правил зберігання та поводження з об'єктами. Слідчі або суди під час розгляду певних справ можуть використовувати результати такого дослідження, хоча в чинному кримінально-процесуальному законодавстві проведення комплексної експертизи

прямо не передбачено. Незважаючи на це, комплексні експертизи використовують дедалі частіше, що зумовлено високою ефективністю такої експертизи, широкими можливостями сукупного, синтезованого застосування знань різних галузей науки і техніки.

Хоча під час виконання комплексу експертиз експерти різних галузей знань не мають ухвалювати спільного рішення (що не дає змоги кваліфікувати їхні дії у процесуальному плані як комплексну експертизу), експерт-економіст може врахувати висновки інших експертиз, синтезуючи різні галузі знань у момент використання висновку експерта іншої галузі. Отже, у разі проведення комплексу експертиз момент синтезу різних галузей знань є відтермінованим у часі до завершення останньої експертизи.

Тому ми вважаємо, що поняття «комплексна експертиза» і «комплекс експертиз» у гносеологічному плані є рівнозначними і допустимими для всіх форм комплексування під час провадження судових експертиз. Натомість у судочинстві поняття комплексної експертизи є винятково процесуальним, тобто таким, що передбачає об'єднання в одному експертному дослідженні різних компетенцій, хоча наперед і не визначає варіанта їх комплексування (він може бути невідомим на початковому етапі призначення експертизи). Це не означає, що призначення комплексної експертизи обмежено поєднанням довільного набору фахівців в одному дослідженні, що дасть

9 Веретун Г. С. Особливості та відмінності понять «комплексна експертиза» та «комплекс експертиз». *Вісник ОНДІСЕ*. 2018. Вип. 3. С. 14—17. URL: <http://ondise.od.ua/DOC/vipusk3/osoblivostitavidminostiponyatkomplecexpertiza.pdf> (дата звернення: 29.11.2022).

10 Корухов Ю. Г. Теоретический, методический и процессуальный аспекты комплексных экспертиз и комплексных исследований. *Проблемы организации и проведения комплексных экспертиз и экспертных исследований* : мат-лы Всесоюз. науч.-практ. конф. Москва, 1985. С. 31.

потенційну змогу інтегрувати їхні спеціальні знання. Таку можливість задано єдністю об'єкта дослідження, що визначається, по-перше, перетином суміжних пізнань, по-друге, специфікою експертного завдання.

У загальному розумінні предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне й окреме. За допомогою спеціальних знань в об'єкті виокремлюють його частину, яка є предметом дослідження, тому саме на неї експерт спрямовує основну увагу.

Вивчаючи висновки судових експертиз інших видів, експерт-економіст не застосовує своїх спеціальних знань, що є однією з ключових особливостей об'єкта дослідження судової економічної експертизи. Тому висновки судової економічної експертизи та висновки решти експертиз, урахуваних під час її складання,— це компоненти, необхідні для прийняття судом (слідством) об'єктивного рішення по суті справи. Один компонент визначає певні фактичні дані, для з'ясування яких виникає потреба у спеціальних знаннях (не в галузі економіки), другий на основі економічних знань використовує дані першого для визначення фактичних обставин.

Ми вважаємо, що врахування судовими експертами висновків інших видів експертиз є способом розширити базову інформацію щодо об'єктів дослідження або обставин справи, дані про які частково або повністю відсутні в поданих на дослідження об'єктах, або використання такої інформації під час проведення судово-економічної експертизи є можливим тільки після її опрацювання експертами інших видів досліджень відповідно до їхньої компетенції, що визначено завданнями такого виду експертиз.

Для розроблення орієнтовного кола питань, що можна поставити на вирішення експертів-економістів, спочатку необхідно визначити, висновки яких саме експертиз можна враховувати під час проведення економічних експертиз. Це передбачає створення класифікації комплексів експертиз за допомогою сукупності класифікаційних ознак, груп і їхніх взаємозв'язків.

Нечіткість і неповнота чинної класифікації судових експертиз іноді призводять до обмеження кола вирішуваних експертами питань або до їх неправильної інтерпретації.

Нові класи, роди й види судових експертиз формуються по-різному: вони можуть виникати всередині таких, що вже існують; у разі появи нових об'єктів дослідження й нових завдань; розвиток роду експертизи може призвести до утворення нового класу. Поява нових видів і родів експертиз також пов'язана з виникненням нових форм і виявів злочинності. У такому разі необхідність ефективного та швидкого пристосування судово-слідчої практики до нових кримінально-правових реалій обумовлює виникнення нових шляхів і способів використання спеціальних знань у процесі доказування. Усе це зумовлює трансформацію класифікацій судових експертиз, що, зі свого боку, сприяє теоретичному переосмисленню підстав і принципів їх побудови.

Класифікація судових експертиз має теоретичне, прикладне та процесуальне значення. Як відомо, класифікація — це система розподілу будь-яких однорідних предметів або понять за класами на основі певних загальних ознак або критеріїв (у нашому випадку — судових економічних експертиз). Результатом класифікації економічних експертиз є систематична одиниця — клас, род, вид і підвид, що дає змогу

глибше вивчити й осмислити об'єкт класифікації.

Традиційно складним є питання добирання критеріїв класифікації судових економічних експертиз, адже їх основою можна вважати різні чинники. Так, можливо об'єднати судові експертизи за складністю, обсягом вихідного документа, терміном виконання, предметом дослідження й іншими загальними зовнішніми та внутрішніми ознаками.

У межах нашого дослідження єдиною можливою класифікаційною ознакою комплексів економічних експертиз є види судових експертиз, які проводять паралельно з економічними. Відмінною ознакою таких комплексів експертиз є те, що економічну експертизу проводять останньою й вона враховує висновки вже проведених.

Проводячи економічні експертизи, найчастіше враховують висновки таких видів експертиз: товарознавчих; автотоварознавчих; будівельно-технічних; екологічних.

Однак, на нашу думку, під час класифікації не слід обмежуватися найпоширенішими випадками чи взагалі винятково випадками комплексів експертиз, які мали місце в експертній практиці. Оскільки економічна експертиза може враховувати висновки решти видів експертиз, то випадки комплексів експертиз, що траплялися в експертній практиці, можна описати тільки виходячи з неї, а решту випадків — прогнозувати, оскільки зараз відсутні відомості про неможливість існування окремих видів комплексів.

Комплекси судових економічних експертиз можна класифікувати за такими видами (підвидами):

- *економіко-криміналістичний* (підвидами є поєднання економічних експертиз із такими експертизами: почеркознавчою;

мовлення; документів; зброї та слідів і обставин її використання; трасологічною (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним завданням тілесних ушкоджень, які проводять у бюро судово-медичної експертизи); фототехнічною, портретною; голограм; відео-, звукозапису; вибухотехнічною; техногенних вибухів; матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових матеріалів і покриттів; полімерних матеріалів; волокнистих матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; спиртовмісних сумішей; ґрунтів; металів і сплавів та виробів з них; наявності шкідливих речовин (пестицидів) у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв і спеціальних хімічних речовин; харчових продуктів; сильнодіючих і отруйних речовин); біологічною;

- *економіко-інженерно-технічний* (підвидами є поєднання економічних експертиз із інженерно-транспортною (автотехнічною, залізнично-транспортною, транспортно-трасологічною); дорожньо-технічною; будівельно-технічною; оціночно-будівельною; земельно-технічною; оціночно-земельною; експертизою з питань землеустрою; пожежно-технічною; безпеки життєдіяльності; гірничо-технічною; інженерно-екологічною; електротехнічною; комп'ютерно-технічною; телекомунікаційною; електротранспортною; технічного стану

ліфтів; інженерно-механічною; водно-технічною; авіаційно-технічною експертизами);

- *економіко-економічний* (підвидами є поєднання економічних експертиз із експертизами бухгалтерського та податкового обліку, фінансово-господарської діяльності та фінансово-кредитних операцій. В експертній практиці траплялися випадки призначення судових економічних експертиз із урахуванням висновків інших економічних експертиз. Потреба в таких комплексах викликана необхідністю розширення вже проведеного дослідження за відсутності вже досліджених об'єктів або за неможливості витратити додатковий час на їх повторне опрацювання без їх аналізу, тобто як вихідних даних);
- *економіко-товарознавчий* (підвидами є поєднання економічних експертиз із експертизами машин, обладнання, сировини та споживчих товарів; військового майна, техніки та озброєння; транспортно-товарознавчою);
- *економічної експертизи й експертизи у сфері інтелектуальної власності* (підвидами є поєднання економічних експертиз із експертизами літературних і художніх творів; фонограм, відеограм, програм (передач) організації мовлення; винаходів і корисних моделей; промислових зразків; сортів рослин і порід тварин; комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень; топографій інтегральних мікросхем; комерційної таємниці (ноу-хау)

і раціоналізаторських пропозицій; економічною експертизою у сфері інтелектуальної власності);

- *економіко-психологічний;*
- *економіко-мистецтвознавчий;*
- *економіко-екологічний;*
- *економіко-військовий;*
- *економіко-ветеринарний;*
- *економіко-гемологічний;*
- *економіко-історико-археологічний.*

Зрозуміло, що наведена класифікація комплексів економічних експертиз непостійна й невичерпна. Її оновлення обумовлене передусім необхідністю розв'язання нових завдань щодо об'єктів, які раніше не були предметом експертизи. Тому пропонується класифікація економічних комплексів експертиз може в майбутньому трансформуватися з урахуванням нових експертних завдань і знань.

Висновки

Відсутність окремої методики з проведення експертних досліджень документів бухгалтерського, податкового обліку та звітності; документів про економічну діяльність, а також документів фінансово-кредитних операцій, яка б враховувала висновки судових експертів інших видів експертних спеціальностей (наприклад, будівельно-технічних, товарознавчих, екологічних, почеркознавчих, документів та ін.), зумовлює необхідність її розроблення. Із цією метою необхідно забезпечити єдиний підхід до проведення комплексів економічних експертиз щодо підтвердження обґрунтованості документування підприємствами, установами, організаціями різного роду господарських операцій, їх кількісних і вартісних показників,

ураховуючи решту фактичних обставин справи, які підтверджують висновки інших видів судових експертиз.

Така методика на практиці допоможе судовим експертам-економістам використовувати висновки інших видів експертиз без їх оцінювання, що оптимізує строки проведення експертиз, сприятиме отриманню об'єктивних і неупереджених висновків, забезпечить прозорість перебігу експертного дослідження, що унеможливить виникнення питань щодо повноти й обґрунтованості досліджень, дотримання меж компетенції експерта.

On Improvement of Scientific and Methodological Basis for Conducting Forensic Economic Examinations Considering Other Types of Forensic Examinations (review article)

Kostiantin Kapustnik, Olexiy Khomutenko, Pavlos Kipouras

Multidisciplinary forensic examinations reflect current tendency to integrate knowledge from various fields in order to objectively and impartially solve tasks of court proceedings, as integration of knowledge of specialists with different competences opens up new prospects for development of forensic examinations. Forensic economists who currently participate in multidisciplinary forensic examinations involving various kinds of interaction, sequence and degree of participation of each specialist in solving a common task have not been left behind. Article Purpose: to study into the need to develop scientific and methodological guidelines on the issues of carrying out forensic economic examinations while considering other types of forensic examinations. Leading methods of analysis and synthesis have been applied. The research paper substantiates the relevance of issues associated with conduct of forensic economic examinations taking account other types of forensic examinations. It is stressed

that forensic economic examinations, during conduct of which results of other types of forensic examinations are used, do not fall under the concept of multidisciplinary forensic examination, since conclusions of other types of forensic examinations are not the research object of forensic economic examination. The paper emphasizes the need to develop an algorithm for conducting forensic economic examinations taking into account other types of forensic examinations. This will help forensic economists to use conclusions of other types of forensic examinations in multidisciplinary research without their evaluation, which in turn will enable to reduce the time for conducting forensic examinations and contribute to obtaining objective and unbiased expert conclusions.

Keywords: classification; forensic economic examination; set of forensic examinations; multidisciplinary forensic examination; research objects.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізованні даних, рішенні про публікацію чи підготовку рукопису.

Учасники

Автори внесли свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і беруть на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автори заявляють, що у них відсутній конфлікт інтересів.

References

Korukhov, Iu. G. (1985). Teoreticheskii, metodicheskii i protsessualnyi aspekty kompleksnykh ehkspertiz i kompleksnykh issledovani [Theoretical, methodological

- and procedural aspects of multidisciplinary forensic examinations and multidisciplinary research]. *Problemy organizatsii i provedeniia kompleksnykh ehkspertiz i ehkspertnykh issledovaniï : mat-ly Vsesoiuz. nauch.-prakt. konf. Moskva* [in Russian].
- Lysenko, A. M. (2008). Ekonomichni doslidzhennia operatsii, poviazanykh z vykonanniam budivnykh robot iz zaluchenniam biudzhetykh koshtiv [Economic studies into operations associated with implementation of construction works using budgetary funds]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ehkspertyzy i kriminalistyky*. Kharkiv. Vyp. 8. URL: https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/files/2008.pdf [in Ukrainian].
- Mailis, N. P. (2008). Ob aktualnosti ispolzovaniia kompleksa znaniï v razlichnykh napravleniïakh sudebnoi ehkspertyzy [On the relevance of using a set of knowledge in various fields of forensic science]. *Ehkspert-kriminalist*. № 4 [in Russian].
- Rudzevych, R. V. (2020). Peculiarities of multidisciplinary forensic structural engineering and economic examinations appointment. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 22nd Is. DOI: 10.32353/khrife.2.2020.32.
- Shebalkov, I. L., Panchuk, Yu. V., Huseinov, R. N., Suprun, V. S. (2020). Current problems of multidisciplinary forensic examinations while determination of the course of action of fire departments of the state emergency service of Ukraine. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 22nd Is. DOI: 10.32353/khrife.2.2020.34.
- Simakova-Yefremian, E. B. (2006). Sutnist subiekta intehratsii znan pry provedenni kompleksnykh sudovo-ekspertnykh doslidzhen [The essence of the subject of knowledge integration when conducting multidisciplinary forensic examination]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ehkspertyzy i kriminalistyky*. Kharkiv. Vyp. 6 [in Ukrainian].
- Veretun, H. S. (2018). Osoblyvosti ta vidminnosti poniat «kompleksna ehkspertyza» ta «kompleks ehkspertyz» [Features and distinctions of concepts “complex expertise” and “expertise complex”]. *Visnyk ONDISE*. Vyp. 3. URL: <http://ondise.od.ua/DOC/vipusk3/osoblivostitavidminostiponyatkomplecexpertiza.pdf> [in Ukrainian].
- Zapototskyi, A. (2017). Osoblyvosti pryznachennia sudovykh ehkspertyz pid chas ustanovlennia obstavyn, yaki maiut znachennia v protsesi rozsliduvannia zlochyniv u sferi budivnytstva [Peculiarities of appointing forensic examinations when establishing circumstances that are essential while investigation of crimes in the construction field]. *Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo*. Vyp. 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_6_40 [in Ukrainian].
- Капустник, К., Хомутенко, О., Кіпоурас, П. (2022). Щодо вдосконалення науково-методичної бази проведення судово-економічних експертиз із урахуванням інших видів експертиз (оглядова стаття). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 4 (29). С. 160—169. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.09.